

18112022
Šifra: 13-Pr-04.01Pg
Verzija: 2

INFORMACIJE ZA KLIJENTE

---

o investicionim i dodatnim uslugama Ovlašćene banke

SADRŽAJ	STRANA
PODACI O OVLAŠĆENOJ BANCI	3
INFORMACIJE O USLUGAMA KOJE PRUŽA OVLAŠĆENA BANKA	3
KOMUNIKACIJA SA KLIJENTOM	4
NAČINI ISPOSTAVLJANJA NALOGA	4
ZAŠTITA IMOVINE KLIJENATA	5
FOND ZA ZAŠTITU INVESTITORA	5
KRATAK OPIS MERA ZA UPRAVLJANJE SUKOBOM INTERESA	6
FINANSIJSKI INSTRUMENTI	7
RIZICI ZA KLIJENTE KOJI ULAŽU U FINANSIJSKE INSTRUMENTE	8
Rizik države	9
Rizik izdavaoca	9
Rizik finansijskog instrumenta	9
Rizik ulaganja u akcije	10
Rizik ulaganja u obveznice	10
Rizik ulaganja u instrumente tržišta novca	11
Rizici ulaganja u izvedene finansijske instrumente	11
RIZIK ZA IZDAVAOCE FINANSIJSKIH INSTRUMENTATA	11
DIVERSIFIKACIJA	11
KATEGORIZACIJA I IZMENA KATEGORIZACIJE KLIJENATA	12
Mali klijent	12
Profesionalni klijenti	12
Prelazak na viši nivo zaštite	12
Odricanje od višeg nivoa zaštite	12
PROCENA PODOBNOSTI	13
DODATNE INFORMACIJE O FINANSIJSKIM INSTRUMENTIMA	14
POSTUPANJE SA NALOZIMA KLIJENATA	14
Načini prijema naloga	14
Izvršavanje naloga	15
Kriterijumi najpovoljnijeg izvršavanja naloga	15
Izvršenje naloga malog klijenta	16
Izvršenje naloga profesionalnog klijenta	16
MESTO IZVRŠAVANJA NALOGA	16
Izvršavanje naloga posredstvom partnera	16
Izvršavanje naloga na inostranim tržištima	17
Pridruživanje i razvrstavanje naloga	17
Pridruživanje i razvrstavanje dilerskih naloga	17
IZVEŠTAVANJE KLIJENATA	18
POTVRDA O REALIZACIJI NALOGA	19
PROVIZIJE I DRUGE NAKNADE	19
PRAVO NA PRIGOVOR	20
ZAVRŠNE ODREDBE	20

PODACI O OVLAŠĆENOJ BANCI

Ovlašćena banka NLB trader banka AD Beograd (u daljem tekstu: Ovlašćena banka), MB: 07737068, PIB: 100001931, poseduje dozvolu za pružanje investicionih i dodatnih usluga na osnovu Rešenja Komisije za hartije od vrednosti br. 5/0-46-2006/5-12 od 27.09.2012. godine.

Investicione usluge obavljaju se u sedištu Ovlašćene banke i u ekspoziturama u poslovnoj mreži NLB Komercijalne banke AD Beograd (u daljem tekstu: Banka) ovlašćenim za obavljanje poslova sa hartijama od vrednosti (u daljem tekstu: Ovlašćene ekspoziture).

Adresa sedišta Ovlašćene banke: Trg Politika 1, 11000 Beograd,
Internet adresa: www.nlbkb.rs,
Kontakt telefoni: +381 11 333-90-31, 333-90-33, 333-90-57,
E-mail: brokeri@nlbkb.rs.

Interna akta Ovlašćene banke, kontakt telefoni i spisak Ovlašćenih ekspozitura objavljeni su na internet stranici Banke (www.nlbkb.rs) u delu Hartije od vrednosti → brokersko-dilerski poslovi, na srpskom i engleskom jeziku.

Ovlašćena banka je član:

Beogradske berze a.d. Beograd,
Adresa: Omladinskih brigada 1, 11070 Novi Beograd,
Internet adresa www.belex.rs,
Kontakt telefon: +381 11 311-72-97,
E-mail: info@belex.rs;

Centralnog registra, depoa i kliringa hartija od vrednosti (u daljem tekstu: CRHOV),
Adresa: Trg Republike 5, 11000 Beograd,
Internet adresa: www.crhov.rs,
Kontakt telefon: +381 11 333-13-80,
E-mail: office@crhov.rs;

Agencije za osiguranje depozita - Fonda za zaštitu investitora,
Adresa: Knez Mihajlova 2-4, 11000 Beograd,
Internet adresa: www.aod.rs,
Kontakt telefon: +381 11 207-51-00,
E-mail: info@aod.rs;

Nadležni organ za izdavanje dozvole za pružanje investicionih i dodatnih usluga je Komisija za hartije od vrednosti (u daljem tekstu: KHOV),

Adresa: Omladinskih brigada 1, 11070 Novi Beograd,
Internet adresa: www.sec.gov.rs,
Kontakt telefoni: +381 11 311-51-18, 260-37-74,
E-mail: office@sec.gov.rs

INFORMACIJE O USLUGAMA KOJE PRUŽA OVLAŠĆENA BANKA

Vrste poslova koje Ovlašćena banka obavlja na osnovu dozvole KHOV za pružanje investicionih usluga i aktivnosti uključuju:

- Prijem i prenos naloga koji se odnose na prodaju i kupovinu finansijskih instrumenata, odnosno opoziv naloga;
- Izvršavanje naloga za račun klijenata;
- Trgovanje za sopstveni račun;
- Usluge pokroviteljstva u vezi sa ponudom i prodajom finansijskih instrumenata uz obavezu otkupa;
- Usluge u vezi sa ponudom i prodajom finansijskih instrumenata bez obaveze otkupa.

Navedene investicione usluge Ovlašćena banka obavlja na domaćem i inostranim tržištima. Prilikom pružanja usluge izvršavanja naloga za račun klijenata na inostranim tržištima, Ovlašćena banka, naloge na izvršenje prenosi ino partneru sa kojim ima zaključen poseban ugovor.

Ovlašćena banka pruža i dodatne usluge koje se odnose na:

- Čuvanje i administriranje finansijskih instrumenata za račun klijenata, uključujući čuvanje instrumenata i sa tim povezane usluge, kao što je administriranje novčanim sredstvima i kolateralom;

- Odobravanje kredita ili zajmova investitorima kako bi mogli da izvrše transakcije jednim ili više finansijskih instrumenata kada je društvo zajmodavac uključeno u transakciju;
- Saveti društvima u vezi sa strukturom kapitala, poslovnom strategijom, spajanjem i kupovinom društava i sl;
- Usluge deviznog poslovanja u vezi sa pružanjem investicionih usluga;
- Istraživanje i finansijska analiza u oblasti investiranja ili drugi oblici opštih preporuka u vezi sa transakcijama finansijskim instrumentima;
- Usluge u vezi sa pokroviteljstvom;
- Investicione usluge i aktivnosti, kao i dopunske usluge koje se odnose na osnov izvedenog finansijskog instrumenta (opcije, fjučerse, svopove, kamatne forvarde i ostale izvedene finansijske instrumente u skladu sa ZTK), a u vezi sa pružanjem investicionih usluga i aktivnosti, kao i dopunskih usluga.

KOMUNIKACIJA SA KLIJENTOM

Ovlašćena banka sa klijentima komunicira usmeno i pisanim putem, na srpskom jeziku.

U slučaju da klijent zatraži komunikaciju na engleskom jeziku, predmetna dokumentacija koju klijent razmenjuje sa Ovlašćenom bankom sastavlja se dvojezično. U slučaju odstupanja između odredbi ugovora na srpskom i engleskom jeziku, merodavne su odredbe ugovora na srpskom jeziku.

Komunikacija se odvija na način najpogodniji za klijenta, a dostavljanje obaveštenja na način za koji se odlučio prilikom uspostavljanja poslovne saradnje. Klijent može uvek, pisanim putem, da zahteva promenu kontakt podataka ili prethodno opredeljen način komunikacije.

Ovlašćena banka može da snima ili na drugi način beleži komunikaciju sa klijentom, o čemu klijent mora biti posebno upozoren.

Pisana komunikacija se odvija putem pošte, faksa, elektronske pošte, internet aplikacije ili u nekom drugom odgovarajućem elektronskom obliku.

Klijenti imaju obavezu da obaveste Ovlašćenu banku o svakoj promeni podataka bitnih za nesmetano funkcionisanje uspostavljenog oblika komunikacije, odnosno o promeni načina komuniciranja.

Ovlašćena banka kontakte objavljuje na internet stranici Banke, www.nlbkb.rs.

Sve informacije, uključujući i marketinške, koje Ovlašćena banka upućuje svojim poznatim i/ili potencijalnim klijentima, moraju biti istinite i jasne, a marketinški materijal mora biti jasno označen kako bi klijenti mogli da shvate prirodu i rizike investicionih usluga i vrstu finansijskog instrumenta koji se nudi i kako bi bili u mogućnosti da donesu adekvatnu odluku o ulaganju.

NAČINI ISPOSTAVLJANJA NALOGA

Ovlašćena banka može primiti naloge klijenata koji su ispostavljeni:

- U pisanim obliku (neposrednim putem);
- Posredstvom platforme za ispostavljanje elektronskih naloga – aplikacije NLBTrader;
- E-mail-om ili faksom (dostava kopije potpisanog naloga uz obaveznu dostavu originala);
- Telefonom;
- Drugim elektronski zaštićenim servisima (SWIFT, Bloomberg, Reuters ...).

Pisanim putem klijent ispostavlja nalog neposredno u sedištu Ovlašćene banke i u Ovlašćenim ekspoziturama. Nalog se ispostavlja potpisivanjem obrasca. Ovlašćena banka prihvata ispostavljen i potpisan nalog, pod uslovom da su podaci o klijentu na nalogu identični podacima datim u postupku prethodne identifikacije. Ukoliko se podaci navedeni u nalogu razlikuju od raspoloživih, Ovlašćena banka neće prihvatiti nalog sve dok klijent ne priloži dokumentaciju na osnovu koje će se utvrditi stvarni identitet, u skladu sa nastalim promenama.

U slučaju prijema naloga elektronskim putem klijent je dužan da se pridržava Korisničkog uputstva za naloge koji se ispostavljaju putem aplikacije NLB Trader, dostupnog na internet stranici Banke www.nlbkb.rs.

Za naloge dostavljene putem faksa ili e-maila, originali moraju biti dostavljeni u što kraćem roku.

Broj telefona za ispostavljanje naloga telefonskim putem objavljen je na internet stranici Banke www.nlbkb.rs.

Za prijem naloga telefonskim putem Ovlašćena banka obezbeđuje:

- Pouzdano i bezbedno snimanje i čuvanje snimljenih telefonskih poziva/razgovora;
- Utvrđivanje tačnog vremena prijema naloga (datum, sat i minut);

- Identifikaciju broja telefona sa kog se nalog ispostavlja;
- Tačnu identifikaciju klijenta koji ispostavlja nalog.

Korisničko uputstvo za ispostavljanje naloga telefonskim putem postavljeno je na internet stranici Banke www.nlbkb.rs

U slučaju ispostavljanja naloga od strane ovlašćenog lica, odnosno zastupnika, to lice mora da dokaže svoje ovlašćenje za ispostavljanje takvog naloga.

Ovašćena banka ne snosi nikakvu odgovornost za slučajeve u kojima postoji mogućnost potencijalne zloupotrebe ovlašćenja, bez obzira na koji se od gore navedenih načina nalog ispostavlja.

ZAŠTITA IMOVINE KLIJENATA

Imovina klijenata - finansijski instrumenti i novčana sredstva, vodi se odvojeno od imovine Banke, na posebnim računima.

Navedena imovina klijenta nije vlasništvo Banke, ne ulazi u njenu imovinu niti u likvidacionu ili stečajnu masu i ne može biti predmet izvršenja u vezi sa potraživanjima prema Banci.

Banka vodi evidencije i račune na način koji omogućava da se neodložno, u svakom trenutku može izdvojiti imovina koju drži za jednog klijenta od imovine ostalih klijenata i imovine same Banke.

Banka finansijske instrumente klijenata drži na računu u CRHOV, a može da ih drži i kod trećih lica - u svoje ime, a za račun klijenta.

Ovlašćena banka odgovara samo za radnje ili propuste svojih zaposlenih, a ne odgovara klijentu za radnje ili propuste trećih lica koja su uključena u postupak izvršenja transakcije.

Radi zaštite imovine svojih klijenata, Ovlašćena banka:

- Vodi preciznu i tačnu evidenciju o računima, imovini i transakcijama klijenata;
- Redovno usklađuje evidencije koje vodi, sa evidencijama, računima i stanjima na računima trećih lica koja drže imovinu klijenata;
- Vodi evidencije i račune na način koji omogućava da se neodložno, u svakom trenutku može izdvojiti imovina koju drži za jednog klijenta od imovine ostalih klijenata i imovine same Banke;
- Račun finansijskih instrumenata Banke kod CRHOV, vodi odvojeno od računa finansijskih instrumenata svojih klijenata;
- Primenjuje mere kojima se operativni rizik od gubitka ili smanjenja imovine klijenata, odnosno prava u vezi sa tom imovinom, svodi na najmanju moguću meru.

Ovlašćena banka ne može da:

- Zalaže ili otuđuje finansijske instrumente u vlasništvu klijenata bez njihovog prethodnog pismenog ovlašćenja;
- Koristi finansijske instrumente klijenta za plaćanje svojih obaveza kao i obaveza drugih klijenata;
- Podstiče klijente na učestalo obavljanje transakcija isključivo radi naplate provizije.

Ovlašćena banka, pri izboru inostranog depozitara na čijim računima će se držati finansijski instrumenti i novčana sredstva klijenata, dužna je da:

- Posebno vodi računa o stručnosti i tržišnom ugledu depozitara;
- Proveri propise kojima podleže depozitar, a koji u državi depozitara regulišu čuvanje finansijskih instrumenata za račun drugog lica;
- Periodično preispituje izbor depozitara i dogovorene aranžmane za držanje i čuvanje finansijskih instrumenata klijenata.

Izuzetno, Ovlašćena banka može da deponuje finansijske instrumente klijenata kod depozitara u zemlji u kojoj držanje i čuvanje finansijskih instrumenata za račun drugog lica nisu posebno regulisani, samo ukoliko priroda finansijskog instrumenta ili investicione usluge povezane sa navedenim instrumentom zahteva deponovanje kod depozitara u toj državi.

FOND ZA ZAŠTITU INVESTITORA

Fond za zaštitu investitora, čiji je Banka član, obavlja delatnost u svrhu zaštite klijenata Ovlašćene banke čija su sredstva ili finansijski instrumenti izloženi riziku u slučaju kada je nad Bankom otvoren stečajni postupak ili kada KHOV utvrdi da Banka nije u mogućnosti da ispuni svoje dospele obaveze prema klijentima, uključujući

novčana sredstva koja duguje klijentima i finansijske instrumente koje drži za račun klijenta, a ne postoje izgledi da će se okolnosti u dogledno vreme značajno izmeniti.

Fond za zaštitu investitora osigurava potraživanja investitora, klijenata Ovlašćene banke koji su novac i/ili finansijske instrumente poverili u svrhu pružanja određenih investicionih ili dodatnih usluga.

Potraživanja klijenata Ovlašćene banke osigurana putem Fonda za zaštitu investitora odnose se na:

- Novčana potraživanja u dinarima koja Ovlašćena banka duguje klijentu ili koji pripadaju klijentu, nastala po osnovu obavljanja investicionih i/ili dodatnih usluga;
- Potraživanja za povraćaj finansijskih instrumenata koji pripadaju klijentu Ovlašćene banke i koje Banka drži za račun klijenta.

Potraživanja su osigurana do iznosa od 20.000 evra u dinarskoj protivvrednosti po klijentu Banke.

Iznos potraživanja se obračunava na dan pokretanja stečajnog postupka, odnosno na dan donošenja rešenja KHOV kojim se utvrđuju okolnosti da Banka nije u mogućnosti da ispuni svoje dospele obaveze prema klijentima, uključujući novčana sredstva koja duguje klijentima i finansijske instrumente koje drži za račun klijenta, s tim što se uzimaju u obzir sve zakonske i ugovorne odredbe, naročito protivpotraživanja.

Vrednost finansijskog instrumenta ili novčani iznos plaćen umesto prinosa finansijskog instrumenta koji Banka nije u mogućnosti da otplati ili vrati utvrđuje se, gde je to moguće, upućivanjem na tržišnu vrednost finansijskog instrumenta.

Ovlašćena banka kao obveznik članstva u Fondu, klijentima čija su potraživanja zaštićena navedenim sistemom zaštite ne smatra, bez obzira na državu sedišta:

- Investiciona društva;
- Kreditne institucije;
- Druge finansijske institucije čije poslovanje je odobrio ili nadzire odgovarajući nadzorni organ (društva za osiguranje, institucije kolektivnog investiranja i njihova društva za upravljanje, penzijski fondovi i njihova društva za upravljanje, dileri produktnih berzi, kao i ostala lica koja nadzire nadležni organ);
- Republiku, autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave, kao i druge države ili nacionalna i regionalna tela, NBS i centralne banke drugih država, međunarodne i nadnacionalne institucije, kao što su MMF, Evropska centralna banka, Evropska investiciona banka i ostale slične međunarodne organizacije;
- Pravno ili fizičko lice koje poseduje više od 5% akcija sa pravom glasa ili kapitala Banke, koje je u nemogućnosti da ispuni svoje obaveze, odnosno 5% ili više akcija sa pravom glasa ili kapitala društva koje je blisko povezano sa Bankom, kao i njihovi članovi porodica ili treća lica koja nastupaju za njihov račun;
- Članove Upravnog odbora Banke koji su u nemogućnosti da ispuni svoje obaveze, ako je na tom položaju na dan pokretanja stečajnog postupka nad Bankom, odnosno na dan objavljivanja rešenja Komisije o utvrđivanju potraživanja ili tokom tekuće ili prethodne finansijske godine, kao i članove njihovih porodica ili treća lica koja nastupaju za njihov račun;
- Klijente, revizore i zaposlene Banke odgovorne za nastanak potraživanja koje je dovelo do finansijskih poteškoća.

Pravo potraživanja se ne odnosi na sredstva klijenata Banke:

- Osigurana zakonom kojim se uređuje zaštita depozita u kreditnim institucijama radi zaštite tih lica u slučajevima nedostupnosti depozita;
- Proizilašla iz transakcija u vezi sa kojima je klijent pravnosnažnom sudskom presudom osuđen za krivično delo, privredni prestup, odnosno prekršaj za pranje novca, i finansiranje terorizma;

U slučaju da postoji sumnja da potraživanje klijenta proizilazi iz transakcije povezane sa pranjem novca i finansiranjem terorizma, Fond može obustaviti sva plaćanja do donošenja sudske odluke.

KRATAK OPIS MERA ZA UPRAVLJANJE SUKOBOM INTERESA

Pravilima poslovanja definisani su javni oblici sukoba interesa i predviđene su mere sa ciljem sprečavanja sukoba interesa.

Sukob interesa može nastati između:

- Interesa Banke i/ili relevantnog lica Ovlašćene banke, odnosno lica posredno ili neposredno povezanih sa njima, sa jedne i interesa klijenta sa druge strane;
- Međusobno različitih interesa klijenata Ovlašćene banke.

Prilikom identifikovanja sukoba interesa, kao relevantna okolnost uzima se situacija u kojoj Banka i/ili relevantno lice Ovlašćene banke, odnosno lica povezana sa njima:

- Mogu ostvariti finansijsku korist ili izbeći gubitak na štetu klijenta, korišćenjem insajderskih informacija ili njihovim saopštavanjem trećim licima;
- Trguju u svoje ime i za svoj račun korišćenjem insajderskih informacija;
- Imaju interes od ishoda posla obavljenog za klijenta ili transakcije izvršene za račun klijenta, a koji se razlikuju od interesa klijenta;
- Imaju finansijski ili neki drugi motiv za pogodovanje interesima drugog klijenata ili grupe klijenata, na štetu interesa ostalih klijenta;
- Kao i situacije u kojima:
  - a) Predmet poslovanja Banke i/ili relevantnog lica Ovlašćene banke, odnosno lica povezanih sa njima, je isti kao predmet poslovanja klijenta;
  - b) Postoji vlasnička povezanost Banke ili relevantnog lica Ovlašćene banke i lica povezanih sa njima, sa licima koja su u tržišnoj utakmici sa klijentom;
  - c) Banka i/ili relevantno lice Ovlašćene banke prime ili će primiti dodatnu naknadu ili podsticaj u vidu novca, robe ili usluge, povodom posla obavljenog za klijenta, a da to nije uobičajna provizija ili naknada za taj posao;
  - d) Ovlašćena banka pruža usluge investicionog savetovanja i/ili upravljanja portfeljom i ujedno preporučuje ulaganje i/ili ulaže u finansijske instrumente čiji je izdavalac Banka;
  - e) Obavljanje ličnih transakcija nije u skladu sa Pravilima, odnosno, obavljaju se suprotno zakonskim zabranama predviđenim za obavljanje ličnih transakcija.

U slučajevima kada odredbe Pravila poslovanja kojima je regulisano upravljanje sukobom interesa, nisu dovoljne kako bi se u razumnoj meri osiguralo sprečavanje sukoba interesa sa rizikom za klijenta, Ovlašćena banka je dužna da obavesti klijenta o vrsti i izvoru sukoba interesa i to pre obavljanja posla, odnosno izvršenja transakcije u njegovo ime.

Obaveštenje iz prethodnog stava mora da sadrži dovoljno informacija na osnovu kojih će klijent biti u mogućnosti da donese odluku u vezi sa uslugom u okviru koje se pojavljuje sukob interesa.

U slučaju da klijent proceni da je mogućnost nastanka sukoba interesa verovatna i da može štetiti njegovom finansijskom interesu, može u svakom trenutku odustati od poslovne saradnje, u skladu sa ugovorom.

FINANSIJSKI INSTRUMENTI

U finansijske instrumente se ubrajaju:

- Prenosive hartije od vrednosti;
- Instrumenti tržišta novca;
- Jedinice institucija kolektivnog investiranja;
- Izvedeni finansijski instrumenti.

Prenosive hartije od vrednosti

su oni finansijski instrumenti kojima se može trgovati na tržištu kapitala, izuzev instrumenata plaćanja i uključuju naročito:

- Akcije;
- Obveznice;
- Depozitne potvrde koje se odnose na akcije ili obveznice;
- Izvedene finansijske instrumente – finansijske derivate;
- Druge finansijske instrumente predviđene regulativom.

Akcije

su dematerijalizovane vlasničke hartije od vrednosti koje izdaje akcionarsko društvo. Akcionarsko društvo je društvo čiji je osnovni kapital podeljen na akcije koje ima jedan ili više akcionara i nemaju rok dospeća. Akcije mogu biti:

- Obične;
- Preferencijalne.

Obveznice

su dužnički, prenosivi i dematerijalizovani finansijski instrumenti koje izdaju države, lokalne samouprave, banke i privredna društva. Izdavanjem obveznica, izdavalac se obavezuje da će vlasniku, odnosno imaocu obveznica isplatiti određeni novčani iznos (kamatu i glavnici) na način i u skladu sa uslovima pod kojim je obveznica izdata.

Podela obveznica se može vršiti po različitim kriterijumima i karakteristikama, a najčešće se dele na sledeći način:

- 1) Prema izdavaocu:
  - Državne – izdavalac država, odnosno ministarstvo finansija ili trezor;
  - Municipalne – izdavalac jedinica lokalne samouprave;
  - Korporativne – izdavalac privredno društvo;
- 2) Prema kamatnoj stopi:
  - Obveznice bez isplate kamate (kupona);
  - Obveznice s nepromenljivom kamatnom stopom (kuponom);
  - Obveznice sa varijabilnom kamatnom stopom (kuponom);
- 3) Prema otplati glavnice:
  - Obveznice sa jednokratnim dospećem glavnice – izdavalac glavnicu isplaćuje o dospeću;
  - Obveznice sa amortizujućom otplatom glavnice.

Obveznice se mogu emitovati u različitim valutama (u skladu sa važećom regulativom), mogu biti različite ročnosti, mogu biti negarantovane ili garantovane (npr. jemstvom).

Instrumenti tržišta novca

su finansijski instrumenti (kratkoročni dužnički instrumenti) kojima se obično trguje na tržištu novca, kao što su trezorski, blagajnički i komercijalni zapisi i sertifikati o depozitu, izuzev instrumenata plaćanja, a čiji je rok dospeća kraći od jedne godine.

Jedinice institucija kolektivnog investiranja

su vid ulaganja u institucije kolektivnog investiranja, u okviru kojih se prikupljaju i ulažu novčana sredstva u različite vrste imovine sa ciljem ostvarenja prihoda i smanjenja rizika ulaganja. Otvoreni investicioni fondovi nemaju svojstvo pravnog lica, a njima upravljaju profesionalni upravljači – društva za upravljanje investicionim fondovima. Ulozi pojedinačnih ulagača se konvertuju u investicione jedinice koje predstavljaju srazmerni obračunski udeo u ukupnoj neto imovini investicionog fonda.

Izvedeni finansijski instrumenti

u izvedene finansijske instrumente, koji se smatraju složenim finansijskim instrumentima, ubrajaju se:

- Opcije, fjučersi, svopovi, kamatni forvardi i ostali izvedeni finansijski instrumenti, valute, kamatne stope, prinosi, kao i drugi izvedeni finansijski instrumenti, finansijski indeksi ili mere koje je moguće namiriti fizički ili u novcu;
- Opcije, fjučersi, svopovi, kamatni forvardi i ostali izvedeni finansijski instrumenti koji se odnose na robu i koji:
  - 1) Moraju biti namireni u novcu;
  - 2) Mogu biti namireni u novcu po izboru jedne od ugovornih strana, a iz razloga koji nisu u vezi sa neizvršenjem obaveza ili raskidom ugovora;
- Opcije, fjučersi, svopovi i ostali izvedeni finansijski instrumenti koji se odnose na robu i mogu namiriti fizički, pod uslovom da se njima trguje na regulisanom tržištu, odnosno MTP;
- Opcije, fjučersi, svopovi, forvardi i ostali izvedeni finansijski instrumenti koji se odnose na robu i mogu namiriti fizički, a nisu obuhvaćeni prethodno i;
- 3) Nemaju komercijalnu namenu;
- 4) Imaju karakteristike izvedenih finansijskih instrumenata, imajući u vidu, između ostalog, da li se kliring i saldiranje vrši u priznatim klirinškim kućama ili da li podležu redovnim pozivima za doplatu;
  - Izvedeni finansijski instrumenti za prenos kreditnog rizika;
  - Finansijski ugovori za razlike;
  - Opcije, fjučersi, svopovi, kamatni forvardi i drugi izvedeni finansijski instrumenti koji se odnose na klimatske varijable, troškove prevoza, stope inflacije, kvote emitovanja ili druge službene, ekonomske i statističke podatke, a koji se namiruju u novcu ili se mogu namiriti u novcu po izboru jedne od ugovornih strana iz razloga koji nisu u vezi sa neizvršenjem obaveza ili raskidom ugovora, kao i drugi izvedeni finansijski instrumenti koji se odnose na imovinu, prava, obaveze, indekse i mere koji nisu navedeni u ovoj tački, a koji imaju odlike drugih izvedenih finansijskih instrumenata, imajući u vidu, između ostalog, da li se njima trguje na regulisanom tržištu ili MTP, da li se kliring i saldiranje vrše u priznatim klirinškim kućama i da li podležu redovnim pozivima za doplatu.

RIZICI ZA KLIJENTE KOJI ULAŽU U FINANSIJSKE INSTRUMENTE

Najvažnije okolnosti na koje klijent mora obratiti pažnju prilikom donošenja investicione odluke o kupovini ili prodaji finansijskog instrumenta su rizici ulaganja. U pogledu kvantifikacije neizvesnosti pri ulaganju, rizik se može definisati kao poznavanje nekog stanja u kojem se kao posledica neke odluke može pojaviti niz rezultata.

Verovatnoća ostvarivanja svakog rezultata može biti poznata ili može biti predmet sopstvene procene klijenta što je čest slučaj (u ovom slučaju ulagača i/ili izdavaoca). U skladu sa zakonom postoji pretpostavka da mali klijent, za razliku od profesionalnog investitora, ne poseduje znanje i iskustvo potrebno za procenu rizika u vezi sa onim investicionim uslugama ili transakcijama ili vrstom transakcije ili proizvoda za koje je razvrstan kao mali klijent.

Opšti rizici ulaganja u finansijske instrumente su sledeći:

Rizik države

Rizik države uslovljen je rejtingom nacionalne privrede u svetskom okruženju u koje se ubrajaju:

- Rizik suvereniteta - rizik izostanka sposobnosti i/ili volje otplate dospelog duga države;
- Politički rizik - rizik neočekivanih političkih promena ili nestabilnosti u državi. Izvor nestabilnosti može biti promena Vlade, regulatornih tela i/ili ostalih političkih subjekata;
- Ekonomski ili konjunkturni rizik - rizik gubitka vrednosti finansijskog instrumenta usled recesije lokalne privrede;
- Devizni rizik - rizik promene deviznog kursa. Promena kursa može uticati na povraćaj (smanjiti ili ga povećati) od ulaganja u stranoj valuti;
- Inflatorni rizik - rizik pada vrednosti finansijskog instrumenta usled rasta opšteg nivoa cena (inflacije);
- Rizik promene zakonskih/poreskih propisa - rizik značajne promene zakonskih i/ili poreskih propisa i/ili okvira poslovanja privrednog društva na način koji negativno utiče na profitabilnost ulaganja u finansijske instrumente i položaj investitora;
- Rizik prenosa (transfera) kapitala - rizik nastupanja zabrane iznošenja kapitala izvan državnih granica.

Rizik izdavaoca

Rizik izdavaoca je rizik uslovljen činocima direktno povezanim sa pojedinim privrednim društvom koje izdaje finansijske instrumente, u koji se ubrajaju:

- Kreditni rizik - rizik pada ili potpunog gubitka vrednosti finansijskog instrumenta usled pogoršanja boniteta, kreditnog rejtinga ili otvaranja stečaja nad izdavaocem;
- Rizik industrije - rizik značajne negativne promene okvira poslovanja privrednog društva u pogledu konkurencije, tehnologije, standarda i sl;
- Upravljački rizik - rizik neefikasne i destruktivne upravljačke strukture privrednog društva koja negativno utiče na njegovu uspešnost;
- Operativni rizik - rizik gubitka koji proizilazi iz neadekvatnih ili pogrešnih poslovnih procesa poslovnog subjekta, ljudskih propusta ili grešaka i internih sistema u obavljanju poslovnih aktivnosti te spoljnih događaja. Uključuje rizik kvara na informatičkim sistemima, rizik prekida komunikacionih veza između davaoca usluge, klirinške kuće, platforme za trgovanje, prirodne katastrofe, prevare;
- Rizik od neisplaćivanja dividende - rizik da akcionarsko društvo neće isplatiti dividendu što zavisi od odluke skupštine akcionarskog društva kao i od poslovanja istog;
- Ekološki rizik - rizik nepovoljnog uticaja na okolinu usled obavljanja poslovnih aktivnosti privrednog društva.

Rizik finansijskog instrumenta

Rizik finansijskog instrumenta je uslovljen karakteristikama pojedinih finansijskih instrumenata, u koji se ubrajaju:

- Rizik likvidnosti - rizik nedovoljno brze mogućnosti kupovine ili prodaje finansijskog instrumenta na sekundarnom tržištu kapitala bez značajnog gubitka vrednosti usled smanjene atraktivnosti istog ili neefikasnosti tržišta;
- Tržišni rizik - rizik promene vrednosti (povećanja ili smanjenja) finansijskog instrumenta usled dnevnih promena njihovih tržišnih cena;
- Rizik psihologije tržišta - rizik promene vrednosti finansijskog instrumenta usled špekulativnih aktivnosti velikih investitora odnosno velikih korporativnih akcija na berzi;
- Rizik promene kamatnih stopa - rizik smanjenja vrednosti finansijskog instrumenta usled promene nivoa kamatnih stopa na tržištu u odnosu na kamatnu stopu/prinos na predmetni instrument;
- Rizik druge ugovorne strane - rizik pojedine ugovorne strane/subjekta da druga ugovorna strana/subjekt neće moći ispuniti svoje ugovorne obveze. Ponekad se ova vrsta rizika naziva i rizikom od stečaja;
- Rizik saldiranja - rizik da će saldiranje transakcije s finansijskim instrumentom biti otežano ili sasvim nemoguće, da druga ugovorna strana neće isporučiti predmetni finansijski instrument ili neće ispuniti svoju novčanu obvezu koja proizilazi iz transakcije;
- Rizik reinvestiranja - rizik da će se budući novčani prihodi od pojedinog finansijskog instrumenta uložiti po nižem prinosu ili nižoj kamatnoj stopi od one koju nosi sam finansijski instrument;

- Rizik "tajminga" - rizik propuštanja povoljnih promena cene finansijskog instrumenta usled pogrešno odabranog trenutka za kupovinu ili prodaju finansijskog instrumenta;
- Rizik finansijskog leveridža - rizik finansiranja kupovine finansijskih instrumenata putem kredita. Nezavisno od vrste imovine pri kojoj je izvor investiranja dobijen zaduživanjem, investicija u sebi sadrži povećani rizik od gubitaka. Naime, sama profitabilnost investicije ne utiče na obavezu vraćanja duga, već ga čak u određenom broju slučajeva može i povećati. S druge strane, troškovi takvog finansiranja direktno utiču na smanjenje prinosa investicije.

Rizik ulaganja u akcije

Nivo rizika kod ulaganja u akcije zavisi od prava koje akcije donose imaću, kao i od boniteta izdavaoca i opšteg stanja na tržištu kapitala.

Osim već navedenih opštih rizika, sledeći rizici su posebno povezani sa akcijama:

- Kreditni rizik - u slučaju stečaja i likvidacije akcionarskog društva vlasnici običnih akcija biće na poslednjem mestu pri raspodeli preostale imovine (tek nakon što se iz stečajne mase podmire svi ostali poverioci). Kao posledica može se dogoditi da se vrednost akcija predmetnog akcionarskog društva značajno smanji ili se u potpunosti izgubi što može rezultirati potpunim gubitkom ulaganja za investitora;
- Tržišni rizik - cena akcije ili tržišna vrednost akcije koja se formira na berzi zavisno od ponude i tražnje može značajno fluktuirati, posebno kratkoročno, uzimajući u obzir da na navedenu cenu može uticati niz domaćih i međunarodnih faktora kao što su npr. rezultati poslovanja akcionarskog društva, očekivanja vezana za buduće poslovanje kao i opšti privredni i politički uslovi;
- Rizik likvidnosti – akcijama se po pravilu trguje na organizovanim tržištima (berzama), a njihova cena formira se na osnovu ponude i tražnje. Ukoliko se ponuda i/ili tražnja za pojedinu akciju značajno smanji ili u potpunosti iščezne (to se, po pravilu, događa tokom tržišnih poremećaja, kriza i sl.) utrživost tih akcija takođe se smanjuje dovoljno brzo i bez značajnog gubitka vrednosti, a u ekstremnim slučajevima akcije mogu postati potpuno neutržive. Uopšteno, akcije uključene u niže nivoe berzanske kotacije manje su likvidne od akcija koje su uključene u više nivoe;
- Rizik neisplaćivanja dividende - rizik da akcionarsko društvo neće isplatiti dividendu, u zavisnosti od odluke skupštine akcionarskog društva kao i poslovanja istoga.

Treba imati u vidu da nastupanje jednog i/ili više navedenih rizika može prouzrokovati velike gubitke za klijenta, čak i gubitak čitavog ulaganja

Rizik ulaganja u obveznice

- Kreditni rizik - predstavlja verovatnoću da će izdavalac obveznice biti u nemogućnosti da izmiri svoje dospele obaveze na osnovu izdate obveznice. Ovaj rizik nastupa u slučaju nesolventnosti tj. u slučaju stečaja izdavaoca. Zato ulagač mora proceniti bonitet izdavaoca i tako prilagoditi svoja očekivanja prinosa. Uopšteno, što je lošiji bonitet izdavaoca, traženi prinos biće viši i obrnuto. Dakle, obveznice najvećeg boniteta, a time i najveće sigurnosti (i najnižeg prinosa) u pravilu su državne obveznice, zatim municipalne obveznice, a zatim korporativne;
- Rizik promene kamatnih stopa - verovatnoća promene kamatne stope na tržištu u odnosu na kamatnu stopu na obveznicu. Promene kamatnih stopa na tržištu obrnuto su proporcionalne od promena cene obveznice. Npr. ukoliko kamatna stopa na tržištu poraste više od kamatne stope na obveznicu, cena obveznice će se smanjiti i obrnuto. Što više i duže kamatna stopa na obveznicu odstupa od tržišne kamatne stope, uticaj na cenu obveznice biće izraženiji. Ovaj rizik najizraženiji je kod obveznica bez isplate kamate (kupona), nešto manje izražen kod obveznica s nepromenljivom kamatnom stopom, a najmanje izražen kod obveznica s promenljivom kamatnom stopom. Obveznice s dužim dospećem biće više izložene riziku promene kamatnih stopa nego obveznice s kraćim dospećem;
- Kursni rizik - verovatnoća da će se vrednost obveznica koje su denominovane u jednoj valuti ili uz valutnu klauzulu, a izražene u drugoj valuti smanjiti usled promene kursa tih valuta. Npr. dinarska protivvrednost ulaganja u obveznice u eurima s valutnom klauzulom smanjiće se ukoliko se smanji kurs EUR/ RSD i obrnuto;
- Tržišni rizik - rizik pada tržišne vrednosti (cene) obveznice usled uobičajenih periodičnih kretanja ponude i tražnje na tržištu kapitala. Na ponudu i tražnju, a tako i na cenu obveznice mogu, npr. uticati promena kreditnog rejtinga (boniteta) izdavaoca, promene kamatnih stopa, verovatnoća prevremenog otkupa obveznice od strane izdavaoca itd;
- Rizik likvidnosti – predstavlja verovatnoću da će ulagač brzo i/ili bez većih gubitaka vrednosti moći kupiti ili prodati obveznicu. Likvidnost obveznica zavisi od izdavaoca, od ukupnog obima emisije, preostalog vremena do dospeća, raznolikosti i brojnosti imaća obveznice, opštim tržišnim uslovima i sl. Budući da ponuda i tražnja uslovljavaju likvidnost, ne postoji garancija da će ulagač u željenom trenutku moći da kupi ili da proda pojedinu obveznicu.

Rizik ulaganja u instrumente tržišta novca

Klijent koji ulaže u instrumente tržišta novca izložen je svim opštim rizicima ulaganja u finansijske instrumente. Međutim, posebnu pažnju potrebno je posvetiti proceni sledećih rizika:

- Kreditni rizik - verovatnoća da izdavalac instrumenta tržišta novca neće biti u mogućnosti da podmiri svoje dospelje obaveze koje proizlaze iz instrumenta. Spomenuta verovatnoća biće veća što je kreditni rejting odnosno bonitet predmetnog izdavaoca niži/lošiji. Što je veći kreditni rizik, premija rizika treba biti veća, a time i prinos na finansijski instrument koji ulagač očekuje;
- Rizik likvidnosti - za instrumente tržišta novca, po pravilu, ne postoje organizovana (regulisana) sekundarna tržišta, pa se oni zato najčešće drže do dospeća. Ukoliko ulagač želi da proda takav instrument, ne postoji garancija da će to uspeti brzo i bez značajnog gubitka vrednosti;
- Kursni rizik - verovatnoća da će se smanjiti vrednost finansijskog instrumenta denominovanog u jednoj valuti ili uz valutnu klauzulu, a izraženog u drugoj valuti, usled promene kursa tih valuta. Npr. dinarska protivvrednost ulaganja u komercijalni zapis u eurima s valutnom klauzulom smanjiće se ukoliko se kurs EUR/RSD smanji i obrnuto.

Rizici ulaganja u izvedene finansijske instrumente

Osim opštih rizika, najvažniji rizici ulaganja su:

- Pozicioni rizik (vrsta tržišnog rizika) - rizik gubitka zbog promene cene (povećanja ili smanjenja) finansijskog instrumenta odnosno u slučaju finansijskog instrumenta koji je izveden iz promene cene odnosne varijable;
- Opšti pozicioni rizik - rizik gubitka na osnovu promene cene finansijskog instrumenta usled promene nivoa kamatnih stopa ili većih promena na tržištu kapitala, nezavisno od bilo koje specifične karakteristike tog finansijskog instrumenta;
- Specifični pozicioni rizik - rizik gubitka na osnovu promene cene finansijskog instrumenta usled činjenica koje se odnose na izdavaoca instrumenta, odnosno u slučaju izvedenog finansijskog instrumenta, usled činjenica koje se odnose na izdavaoca osnovnog finansijskog instrumenta;
- Rizik saldiranja - koji uključuje i rizik druge ugovorne strane - rizici gubitaka na osnovu neispunjavanja obaveza druge ugovorne strane;
- Kursni rizik - rizik gubitaka koji nastaje zbog promene kursa valuta;
- Robni rizik - rizik gubitka koji nastaje zbog promena cena robe;
- Kreditni rizik - rizik gubitka koji nastaje zbog neispunjavanja novčane obaveze;
- Rizik likvidnosti - rizik gubitka koji nastaje zbog postojeće ili očekivane nemogućnosti investicionog društva da izmiri svoje novčane obaveze u roku dospeća.

RIZIK ZA IZDAVAOCE FINANSIJSKIH INSTRUMENATA

Rizici za izdavaoce finansijskih instrumenata najvažnije su okolnosti na koje klijent treba da obrati pažnju prilikom donošenja odluke o korišćenju usluge sprovođenja ponude, odnosno prodaje finansijskih instrumenata uz obavezu ili bez obaveze otkupa:

- Devizni rizik - rizik rasta ili pada vrednosti obaveza na osnovu izdatog finansijskog instrumenta u stranoj valuti, izraženog u domaćoj valuti;
- Rizik promene kamatnih stopa - rizik rasta ili pada tržišnih prinosa/kamatnih stopa u odnosu na prinos/kamatnu stopu koju izdavalac plaća na izdate finansijske instrumente (tzv. trošak finansiranja);
- Reputacioni rizik - rizik nepovoljnog uticaja pojedinog događaja ili aktivnosti privrednog društva na ugled privrednog društva (npr. neuspeha novog izdavanja finansijskog instrumenta, nemogućnosti isplate kamate i/ili glavnice finansijskog instrumenta, nepoštovanja zakonskih obaveza u vezi sa izveštavanjem akcionara i javnosti).

DIVERSIFIKACIJA

Diversifikacija se s vremenom dokazala kao način uspešne ravnoteže rizika ulaganja i ostvarenog prinosa. Diversifikovano investiranje predstavlja ulaganje u različite vrste finansijskih proizvoda, različite rizičnosti, pa tako i različite stope prinosa (kamate).

Sopstvena (lična) imovina (ulaganje, ušteđevina), koja je diversifikovana (kombinovana) u depozitima, životnom osiguranju, investicionim fondovima, obveznicama i akcijama, pomaže u smanjenju ukupnog rizika ulaganja jer jedna vrsta investicije u određenom trenutku može ostvariti zadovoljavajuće prinose, dok druga vrsta investicije ne ostvaruje zadovoljavajuće prinose. Naravno, diversifikacija ulaganja ne garantuje potpunu sigurnost ulaganja. Ona samo smanjuje ukupan rizik ulaganja.

KATEGORIZACIJA I IZMENA KATEGORIZACIJE KLIJENATA

Pre početka pružanja investicionih usluga, Ovlašćena banka vrši razvrstavanje klijenata (u odnosu na investicione ciljeve, znanje, iskustvo i finansijsku poziciju i upoznaje ih sa pripadajućim nivoom zaštite), na:

- Male klijente;
- Profesionalne klijente.

U kontekstu zaštite klijenata, mali klijenti imaju najviši nivo zaštite.

Mali klijent

Malim klijentima smatraju se pravna i/ili fizička lica koja ne ispunjavaju uslove koji su propisani za profesionalne klijente.

Profesionalni klijenti

Profesionalni klijenti su klijenti koji poseduju iskustvo, znanje i stručnost da samostalno donesu odluke o investicionom ulaganju i pravilno ocene stvarne i potencijalne rizike. Shodno ZTK, profesionalnim klijentima u vezi sa investicionim uslugama i aktivnostima, se smatraju:

- 1) Lica koja za investiciono poslovanje podležu obavezi odobrenja, odnosno nadzora od strane nadležnog organa:
  - Kreditne institucije;
  - Investiciona društva;
  - Druge finansijske institucije čije poslovanje je odobrio ili nadzire odgovarajući nadzorni organ;
  - Društva za osiguranje;
  - Institucije kolektivnog investiranja i njihova društva za upravljanje;
  - Penzijski fondovi i njihova društva za upravljanje;
  - Dileri produktnih berzi;
  - Ostala lica čije je poslovanje nadzore nadležni organ.
- 2) Pravna lica koja ispunjavaju najmanje dva od sledećih uslova:
  - Ukupna imovina iznosi najmanje 20.000.000 evra;
  - Godišnji poslovni prihod iznosi najmanje 40.000.000 evra;
  - Sopstveni kapital u iznosu od najmanje 2.000.000 evra.
- 3) Republika, autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave, kao i druge države ili nacionalna i regionalna tela, Narodna banka Srbije i centralne banke drugih država, međunarodne i nadsacionalne institucije, kao što su Međunarodni monetarni fond, Evropska centralna banka, Evropska investiciona banka i ostale slične međunarodne organizacije.

Ovlašćena banka na zahtev klijenta može:

- Profesionalnog klijenta tretirati kao malog klijenta (prelazak na viši nivo zaštite);
- Malog klijenta tretirati kao profesionalnog klijenta, pod uslovom da ispunjava potrebne uslove (odricanje od višeg nivoa zaštite).

Prelazak na viši nivo zaštite

Prelazak na viši nivo zaštite podrazumeva prelazak profesionalnih klijenata u kategoriju malih klijenata.

Profesionalni klijent koji smatra da nije u stanju da pravilno proceni, odnosno upravlja rizicima koji karakterišu određenu investicionu uslugu, može pisanim putem da zatraži od Ovlašćene banke viši nivo zaštite svojih interesa u odnosu na sve ili pojedinačnu uslugu, vrstu transakcije, odnosno finansijski instrument. U tom slučaju Ovlašćena banka i klijent su dužni da zaključe ugovor, odnosno aneks ugovora kojim će biti precizirane usluge, odnosno transakcije i/ili finansijski instrumenti u vezi sa kojima klijent ne želi da bude tretiran kao profesionalni klijent.

Profesionalni klijenti su dužni da Ovlašćenu banku blagovremeno obavestavaju o svim činjenicama koje bi mogle da utiču na promenu kategorije klijenata kod Ovlašćene banke.

Odricanje od višeg nivoa zaštite

Mali klijent koji želi da bude tretiran kao profesionalni klijent može pisanim putem da zatraži od Ovlašćene banke niži nivo zaštite svojih interesa u odnosu na sve ili pojedinačnu uslugu, vrstu transakcije, odnosno finansijski instrument. U tom slučaju, ukoliko su ispunjeni zakonom propisani uslovi, Ovlašćena banka će postupiti u skladu sa zahtevom klijenta, a po sledećoj proceduri:

- Klijent podnosi pisani zahtev za promenu kategorizacije, kojim obaveštava Ovlašćenu banku da želi da bude tretiran kao profesionalni klijent, u odnosu na sve ili na neku pojedinačnu investicionu uslugu, odnosno transakciju ili za određenu vrstu transakcija, odnosno finansijskih instrumenata;
- Ovlašćena banka, nedvosmisleno i u pisanoj formi, upozorava klijenta o zaštiti interesa i pravu na obeštećenje iz Fonda za zaštitu investitora, a koje ovim putem može da izgubi;
- Klijent potpisivanjem Zahteva za promenu kategorizacije izjavljuje da je svestan posledica gubitka nivoa zaštite.

Pre nego što usvoji zahtev klijenta za odricanje od višeg nivoa zaštite, Ovlašćena banka preduzima odgovarajuće aktivnosti kako bi utvrdila da klijent koji zahteva da bude tretiran kao profesionalni klijent ispunjava za to propisane uslove.

Ovlašćena banka je dužna da proceni da li klijent poseduje dovoljno znanja i iskustva za samostalno donošenje odluka o ulaganjima i pravilnoj proceni rizika u vezi sa ulaganjima. Ova procena podrazumeva proveru, da li klijent kumulativno ispunjava minimum 2 od sledećih uslova:

- Investitor je izvršio transakcije na finansijskim tržištima – na kojima se trguje finansijskim instrumentom za koji klijent želi status profesionalnog klijenta, uz prosečnu učestalost od najmanje 10 transakcija po kvartalu u toku poslednje godine, u vrednosti od 50.000 EUR;
- Veličina portfelja finansijskih instrumenata, uključujući novac, prelazi 500.000 EUR u RSD protivvrednosti;
- Investitor radi ili je radio najmanje godinu dana u finansijskom sektoru na poslovima koji zahtevaju poznavanje ulaganja u hartije od vrednosti.

Ovlašćena banka ima obavezu da sa klijentima čiji je zahtev za sticanje statusa profesionalnog klijenta odobren, zaključi pisani ugovor, odnosno aneks ugovora kojim će biti precizirane usluge, odnosno transakcije ili finansijski instrumenti, u vezi sa kojima klijent želi da bude tretiran kao profesionalni klijent.

Klijent ima obavezu da na posebnom dokumentu koji je odvojen od ugovora, izjavi da je svestan posledica gubitka nivoa zaštite.

Ukoliko je klijentov zahtev odbijen, Ovlašćena banka će o odbijanju, klijenta obavestiti pisanim putem.

PROCENA PODOBNOSTI

Pre početka i tokom pružanja usluga investicionog savetovanja i upravljanja portfeljom, Ovlašćena banka, na osnovu podataka koje joj dostavi klijent, izrađuje profil o znanju i iskustvu (potencijalnog) klijenta - malog klijenta na području ulaganja (uzimajući u obzir prirodu klijenta, prirodu i obim usluga, vrstu i složenost proizvoda ili transakcije) kako bi ocenila da li je podoban proizvod ili investiciona usluga koja mu se nudi ili koju zahteva.

U slučaju (potencijalnog) klijenta - profesionalnog investitora ili kvalifikovanog investitora, Ovlašćena banka može pretpostaviti da isti ima potrebna znanja i iskustvo za procenu rizika u vezi sa onim investicionim uslugama i transakcijama, za koje je razvrstan kao profesionalni investitor.

Navedeni profil o znanju i iskustvu malog klijenta, mora da sadrži sledeće podatke:

- Osnovne podatke o klijentu;
- Vrstu usluge, transakcije i finansijskih instrumenata koji su poznati klijentu;
- Prirodu, vrednost i učestalost transakcija i razdoblje u kom su izvršene;
- Zvanje i trenutno zanimanje klijenta;
- Određenu vrstu proizvoda ili investicione usluge koju Ovlašćena banka nudili koju klijent zahteva.

Profil se izrađuje na osnovu propisanog obrasca Ovlašćene banke koji je svakom klijentu ili potencijalnom klijentu dostupan prilikom ugovaranja navedenih usluga i aktivnosti.

Ukoliko Ovlašćena banka na osnovu prikupljenih podataka od klijenta proceni da neki proizvod ili usluga nisu pogodni za njega, odnosno ako zbog nedostatka potrebnih podataka nije u mogućnosti da utvrdi da li je neki proizvod ili usluga pogodna za klijenta, upozoriće ga na to. Ako klijent i dalje želi da koristi investicionu uslugu na sopstvenu odgovornost, dužan je da potpiše Izjavu o nameri korišćenja investicione usluge na sopstvenu odgovornost, koja se nalazi u okviru Upitnika za procenu pogodnosti investicione usluge.

Investicione usluge koje se isključivo sastoje od prijema i prenosa i/ili izvršavanja naloga za račun klijenta, sa ili bez pomoćnih usluga, mogu se pružiti i bez prikupljanja podataka ili davanja navedene procene ako su ispunjeni svi sledeći uslovi:

- Usluga je pružena na inicijativu klijenta;
- Usluga se odnosi na:

- 1) Akcije koje su uključene u trgovanje na regulisanom tržištu, odnosno MTP ili na ekvivalentnom tržištu trećih zemalja;
- 2) Instrumente tržišta novca, obveznice i druge forme sekjuritizovanog duga, isključujući obveznice i instrumente sekjuritizovanog duga koji sadrže izvedeni finansijski instrument;
- 3) Jedinice institucija kolektivnog investiranja;
- 4) Ostale slične finansijske instrumente.

Klijent je jasno upozoren da Ovlašćena banka nema obavezu da procenjuje podobnost pruženog ili ponuđenog finansijskog instrumenta ili usluge, kao i da on iz tih razloga ne uživa zaštitu u skladu sa Pravilnikom KHOV.

DODATNE INFORMACIJE O FINANSIJSKIM INSTRUMENTIMA

Ovlašćena banka će pored uobičajnog izveštavanja o kretanju cena, posebno informisati i upoznti malog klijenta, u slučaju da je finansijski instrument predmet javne ponude koja je u toku i za koju je izdat prospekt, sa načinom na koji je prospekt dostupan. Takođe, mali klijent mora da dobije dovoljno informacija i pojedinosti koje se odnose na jemca i jemstvo ukoliko postoji jemstvo trećeg lica.

Ukoliko se radi o složenim finansijskim instrumentima koji se sastoje od dva ili više finansijskih instrumenata, Ovlašćena banka će malom klijentu pružiti odgovarajući opis pojedinačnih komponenti takvog instrumenta, kako bi mali klijent stekao sliku o međusobnom uticaju i riziku svakog pojedinačnog instrumenta na ukupni rizik ulaganja u složeni finansijski instrument.

POSTUPANJE SA NALOZIMA KLIJENATA

Načini prijema naloga

Ovlašćena banka može primati naloge klijenata koji su ispostavljeni:

- U pisanom obliku (neposrednim putem);
- Elektronski - posredstvom aplikacije NLB Trader;
- E-mail-om ili faksom (dostava kopije potpisanog naloga uz obaveznu dostavu originala);
- Telefonom;
- Drugim elektronski zaštićenim servisima (SWIFT, Bloomberg, Reuters ...).

Pisanim putem klijent ispostavlja nalog neposredno u sedištu Ovlašćene banke i u ovlašćenim ekspoziturama Banke. Spisak ovlašćenih ekspozitura sa adresama, objavljen je na internet stranici Banke www.nlbkb.rs. Nalog se ispostavlja potpisivanjem obrasca. Ovlašćena banka prihvata ispostavljen i potpisan nalog, pod uslovom da su podaci o klijentu na nalogu identični podacima datim u postupku prethodne identifikacije. Ukoliko se podaci navedeni u nalogu razlikuju od raspoloživih, Ovlašćena banka neće prihvatiti nalog sve dok klijent ne priloži dokumentaciju na osnovu koje će se utvrditi stvarni identitet, u skladu sa nastalim promenama.

U slučaju prijema naloga elektronskim putem klijent je dužan da se pridržava Korisničkog uputstva za naloge koji se ispostavljaju putem aplikacije NLB Trader, dostupnog na internet stranici Banke www.nlbkb.rs.

Za naloge dostavljene putem faxes ili e-maila, originali moraju biti dostavljeni u što kraćem roku. Korisničko uputstvo za ispostavljanje naloga telefonskim putem i broj telefona za prijem naloga objavljeni su na internet stranici Banke www.nlbkb.rs.

Za prijem naloga telefonskim putem Ovlašćena banka obezbeđuje:

- Pouzdano i bezbedno snimanje i čuvanje snimljenih telefonskih poziva/razgovora;
- Utvrđivanje tačnog vremena prijema naloga (datum, sat i minut);
- Identifikaciju broja telefona sa kog je nalog ispostavljen;
- Identifikaciju klijenta koji je ispostavio nalog.

U slučaju ispostavljanja naloga od strane ovlašćenog lica, odnosno zastupnika, to lice mora da dokaže svoje ovlašćenje za ispostavljanje takvog naloga. Ovlašćena banka ne snosi nikakvu odgovornost za slučajeve u kojima postoji mogućnost potencijalne zloupotrebe ovlašćenja, bez obzira na koji se od gore navedenih načina nalog ispostavlja.

Ovlašćena banka može ugovorom ovlastiti drugo investiciono društvo da u svojim poslovnim prostorijama u ime i za račun Ovlašćene banke prima naloge klijenata, ukoliko su ispunjeni sledeći uslovi:

- Da investiciono društvo koje je Ovlašćena banka ovlastila za prijem naloga klijenata, u tom slučaju može da koristi informacije o klijentu koje prosleđuje Ovlašćena banka;
- Da Ovlašćena banka koja prosleđuje uputstvo o nalogu klijenta ostaje odgovorna za potpunost i tačnost datih podataka.

Investiciono društvo koje prima uputstvo o izvršenju usluge u ime klijenta, može da prihvati i svaku preporuku u pogledu usluge ili transakcije koju je klijentu pružila Ovlašćena banka koja je ujedno odgovorna za preporuku ili savet klijentu. Investiciono društvo koje prima uputstvo od klijenta ili naloge posredstvom Ovlašćene banke, odgovorno je za izvršenje usluge ili transakcije na osnovu tih podataka ili preporuka.

Ovlašćena banka može zaključiti ovaj ugovor ukoliko angažovanje drugog investicionog društva:

- Ne uslovljava naplatu naknada ili drugih troškova u iznosu koji je viši od naknada koje bi klijent platio da mu je Ovlašćena banka pružila usluge;
- Ne može uzrokovati nepotrebne poslovne rizike, značajno ugroziti kvalitet unutrašnje kontrole, niti onemogućiti nadzor KHOV.

Ovlašćena banka može sklopiti ugovor sa drugim investicionim društvom, kojim se Ovlašćenoj banci prosleđuju nalozi klijenata tog investicionog društva na izvršenje, pod istim uslovima.

Izvršavanje naloga

Ovlašćena banka će sa nalogima klijenata postupati u skladu sa odredbama Pravila, obavezujući se pri tome da će uvek postići realizaciju naloga pod najpovoljnijim uslovima, osim ukoliko je slobodno izraženom voljom klijent izričito definisao nalog na drugačiji način.

Kada Ovlašćena banka izvrši naloge prema izričitom uputstvu klijenata, smatra se da je nalog izvršen pod najpovoljnijim uslovima, odnosno smatra se da je obaveza Ovlašćene banke za postizanje najpovoljnijeg ishoda za klijenta ispunjena. Ovlašćena banka obezbeđuje ažurno i korektno izvršavanje naloga klijenata prema vremenu prijema naloga i preduzima sledeće mere i postupke:

- Bez odlaganja evidentira podatke o primanju naloga;
- Prihvata naloge klijenata u skladu sa propisanom dokumentacijom, osim ukoliko postoje okolnosti koje nalog čine neprihvatljivim;
- Iznosi i izvršava naloge klijenta prema vremenu i redosledu prijema za slične naloge i bez odlaganja ih iznosi na tržište, osim ako tržišni uslovi to onemogućavaju, odnosno ako je klijent izričito drugačije definisao nalog;
- Prenosi naloge klijenta prema vremenu i redosledu prijema i ispostavlja nalog partneru u skladu sa tehničkooperativnim mogućnostima, osim ako klijent nije izričito drugačije definisao;
- Uredno i bez odlaganja evidentira podatke o ispostavljanju naloga na tržište ili prenosu naloga na partnera;
- Uredno i bez odlaganja evidentira podatke o izvršavanju naloga za račun klijenta;
- Preduzima sve razumne mere kako bi osigurala da svi finansijski instrumenti ili novčana sredstva klijenta budu pravovremeno i uredno preneti na odgovarajući račun klijenta;
- Bez odlaganja obaveštava klijenta o potencijalnim značajnim poteškoćama u vezi izvršavanja naloga;
- Tokom celog procesa trgovanja kontinuirano kontrolira prihvatljivost i ispravnost naloga u skladu sa važećim propisima i tržišnim praksama;
- Obaveštava klijenta o izvršenoj transakciji.

Kriterijumi najpovoljnijeg izvršavanja naloga

Ovlašćena banka je dužna da prilikom utvrđivanja značaja faktora relevantnih za izvršenje naloga klijenta, uzme u obzir sledeće kriterijume:

- Karakteristike klijenta, uključujući i njegovo razvrstavanje na malog i profesionalnog klijenta;
- Karakteristike naloga klijenta;
- Karakteristike finansijskog instrumenta na koji se nalog odnosi;
- Karakteristike mesta trgovanja na kojima se nalog može izvršiti.

Ovlašćena banka je dužna da preduzme sve aktivnosti potrebne za postizanje najpovoljnijeg ishoda za klijenta prilikom izvršavanja naloga a uzimajući u obzir:

- Cenu finansijskog instrumenta;
- Troškove, brzinu i mogućnost izvršenja;
- Troškove i brzinu saldiranja;
- Veličinu, vrstu i prirodu naloga;
- Sve ostale okolnosti relevantne za izvršenje naloga.

Najpovoljnije izvršavanje naloga se primarno utvrđuje u odnosu na ukupne troškove transakcije. Ukupni troškovi transakcije obuhvataju cenu finansijskog instrumenta i sve troškove direktno povezane sa izvršenjem, što

uključuje naknadu brokera, naknadu tržišta, naknadu kliringa i saldiranja transakcije i sve ostale naknade koje se plaćaju trećim licima koja su uključena u realizaciju naloga.

Ovlašćena banka neće davati prednost tržištu na kojem bi izvršavanje transakcije dodatno finansijski opteretilo klijenta.

Izvršenje naloga malog klijenta

Postizanje najpovoljnijeg ishoda za malog klijenta, Ovlašćena banka utvrđuje u odnosu na ukupne troškove transakcije, brzinu izvršenja transakcije i verovatnoću izvršenja transakcije.

Troškovi transakcije obuhvataju sve povezane troškove u vezi sa izvršenjem transakcije:

- Cenu finansijskog instrumenta;
- Sve troškove direktno povezane sa izvršenjem naloga koje snosi klijent, a koji uključuju: provizije, odnosno naknade za mesto trgovanja, kliring i saldiranje, Ovlašćenu banku i troškove trećih lica koja su uključena u izvršavanje naloga.

Izvršenje naloga profesionalnog klijenta

Za postizanje najpovoljnijeg ishoda za profesionalnog klijenta Ovlašćena banka pored okolnosti navedenih u prethodnoj tački uzima u obzir i veličinu i vrstu naloga, brzinu i verovatnoću izvršenja transakcije, kao sve druge okolnosti koje smatra relevantnim za postizanje najpovoljnijeg ishoda.

MESTO IZVRŠAVANJA NALOGA

Mesto izvršavanja naloga za kupovinu/prodaju finansijskih instrumenata može biti:

- Regulisano tržište;
- Multilateralna trgovačka platforma (u daljem tekstu: MTP);
- Neregulisano tržište (u daljem tekstu: OTC tržište);
- Inostrano tržište koje obavlja funkciju sličnu gore navedenom.

Ukoliko klijent ispostavi nalog za finansijski instrument koji se kotira samo na jednom tržištu, Ovlašćena banka taj nalog izvršava na tom tržištu, što se smatra izvršenjem pod najpovoljnijim uslovima.

Ukoliko Ovlašćena banka primi nalog za kupovinu/prodaju finansijskih instrumenata koji se kotiraju na dva ili više regulisanih tržišta ili MTP-a, isti će biti izvršen na onom tržištu koje osigurava najpovoljniji ukupni trošak transakcije, ukoliko klijent izričito ne zahteva drugačije, uzimajući pri tome u obzir sve relevantne okolnosti u pogledu vrste i veličine naloga, kao što su:

- Najpovoljniji ukupni troškovi transakcije;
- Direktan nadzor nad brzinom unosa naloga i mogućnost izvršenja naloga;
- Direktan uvid u brzinu i verovatnoću saldiranja;
- Druge okolnosti vezane za realizaciju naloga.

Određivanje mesta izvršenja od strane klijenta smatra se izričito definisanim nalogom, čime je Ovlašćena banka ispunila obavezu postizanja najpovoljnijeg ishoda za klijenta .

Ovlašćena banka može izvršavati naloge klijenta na OTC tržištu ukoliko finansijski instrumenti nisu kotirani na regulisanim tržištima, odnosno, ukoliko jesu kotirani, a klijent izričitim nalogom zahteva njihovu realizaciju na OTC, u skladu sa zakonskim i podzakonskim propisima.

Ukoliko je za klijenta koji je ispostavio nalog za trgovanje na regulisanom tržištu, moguće isti nalog izvršiti povoljnije za klijenta, na OTC tržištu, Ovlašćena banka će izvršiti nalog pod povoljnijim uslovima za klijenta, bez neposrednog pristanka samog klijenta.

Kod realizacije naloga na OTC tržištu Ovlašćena banka se u svemu rukovodi načelom izvršavanja naloga pod najpovoljnijim uslovima za klijenta.

Izvršavanje naloga posredstvom partnera

Za finansijske instrumente koji se listiraju na tržištima na kojima Ovlašćena banka nije član, Ovlašćena banka može primati i prenositi naloge za kupovinu i/ili prodaju trećim subjektima - partnerima sa kojima ima ugovorenu

saradnju, a koji imaju direktan ili indirektan pristup tim tržištima, poštujući principe i pravila o izvršavanju naloga pod najpovoljnijim uslovima. U tom slučaju izvršavanje naloga biće sprovedeno u skladu sa pravilima izvršavanja naloga partnera, što može značiti da će u skladu sa tim pravilima nalog klijenta možda biti izvršen i na drugim tržištima, odnosno na MTP-u ili OTC tržištu kao nalog pod najpovoljnijim uslovima.

Izvršavanje naloga na inostranim tržištima

Ovlašćena banka može proslediti drugom investicionom društvu naloge klijenata ispostavljene u Ovlašćenoj banci, na tržištima u inostranstvu na kojima Ovlašćena banka nije član, odnosno nema direktan pristup, pri čemu Ovlašćena banka mora da:

- Ima odobrenje najvišeg organa Banke za poslovanje preko drugog investicionog društva u inostranstvu;
- Ima odobrene limite za novčana sredstva potrebna za saldiranje transakcija;
- Vodi računa da to investiciono društvo ima sve potrebne licence i ovlašćenja;
- Vodi računa o broju tržišta kojima to investiciono društvo ima pristup (direktno i/ili indirektno), brzini izvršavanja naloga, izvršavanje elemenata naloga pod najpovoljnijim uslovima, sa naglaskom na: ukupne troškove transakcije, verovatnoću izvršenja naloga, brzinu izvršavanja naloga, ugled, finansijsku snagu i stabilnost partnera.

Prilikom ispostavljanja naloga za trgovanje na inostranim tržištima, klijent je u obavezi da odredi mesto izvršenja naloga.

Klijent opredeljuje mesto izvršenja naloga na osnovu njemu dostupnih informacija relevantnih za najpovoljnije izvršenje naloga.

Određivanje mesta izvršenja od strane klijenta smatra se izričito definisanim nalogom, čime je Ovlašćena banka ispunila obavezu postizanja najpovoljnijeg ishoda za klijenta.

Pridruživanje i razvrstavanje naloga

Ovlašćena banka može prihvaćeni nalog klijenta ili dilerski nalog da izvrši pridruživanjem drugom prihvaćenom nalogu klijenta, samo ukoliko:

- 1) Ima efikasan sistem za razvrstavanje naloga i pravila kojima se precizno uređuje korektno pridruživanje i razvrstavanje naloga, što posebno uključuje način:
  - Na koji količina i cena navedena u nalogu utiču na razvrstavanje;
  - Postupanja sa delimično izvršenim nalogima;
- 2) Postoji mala verovatnoća da će pridruživanje naloga štetiti interesima bilo kog klijenta čiji se nalog pridružuje;
- 3) Upozori svakog klijenta čiji se nalozi pridružuju da to pridruživanje može štetiti interesima klijenata u odnosu na pojedinačni nalog.

Kada se zbirni nalog, nastao pridruživanjem jednog ili više prihvaćenih naloga klijenata, delimično izvrši, Ovlašćena banka je dužna da odnosne transakcije razvrstava u skladu sa pravilima kojima je regulisana ova oblast.

Pridruživanje i razvrstavanje dilerskih naloga

U slučajevima kada dilerski nalog pridružuje jednom ili više prihvaćenih naloga klijenata Ovlašćena banka:

- Ne sme razvrstavati naloge na način koji bi štetio klijentu;
- Ima obavezu da, u slučaju delimičnog izvršavanja pridruženog naloga, razvrsta dilerske naloge na način da klijent ima prednost u odnosu na Banku;
- Ima obavezu da onemogućiti ponovna razvrstavanja dilerskih naloga koji su izvršeni u kombinaciji s prihvaćenim nalogima klijenata, na način koji je štetan za klijenta.

Izuzetno, Ovlašćena banka može proporcionalno razvrstati dilerski nalog, samo ukoliko može da dokaže da bez kombinacije dilerskih naloga sa prihvaćenim nalogom klijenta:

- Ne bi bilo moguće izvršiti prihvaćeni nalog klijenta po tako povoljnim uslovima;
- Uopšte ne bi bilo moguće izvršiti nalog klijenta.

Realizacijom naloga smatra se zaključivanje transakcija na regulisanom tržištu, MTP i OTC tržištu, u slučajevima propisanim ZTK. Nalog može biti realizovan u celosti ili delimično.

IZVEŠTAVANJE KLIJENATA

Ovlašćena banka je dužna da, nakon izvršenja naloga za račun klijenta, osim usluga upravljanja portfeljem, putem trajnog medija:

- Odmah dostavi bitne informacije klijentu koje se odnose na izvršenje naloga;
- Pošalje malom klijentu Potvrdu o izvršenju naloga što pre, a najkasnije prvog radnog dana nakon prijema potvrde, u slučaju kada je Ovlašćena banka potvrdu o izvršenju primila od trećeg lica.

Ovlašćena banka ima obavezu da klijentima kojima pruža uslugu upravljanja portfeljem dostavlja periodične izveštaje o aktivnostima upravljanja. Bitni elementi izveštaja koji se dostavljaju klijentima i period izveštavanja, definisani su podzakonskim aktima KHOV.

Periodični izveštaj o aktivnosti upravljanja portfeljom sadrži:

- Poslovno ime i sedište Ovlašćene banke;
- Oznaku računa malog klijenta;
- Izveštaj o sadržaju i vrednovanju portfelja uključujući pojedinosti svakog finansijskog instrumenta klijenta, njegovu tržišnu vrednost ili fer vrednost ukoliko tržišna vrednost nije dostupna, novčano stanje na početku i kraju izveštajnog perioda i prinos portfelja tokom izveštajnog perioda;
- Ukupan iznos troškova i naknada nastalih tokom izveštajnog perioda i obaveštenje da detaljniju specifikaciju klijent može dobiti na zahtev;
- Poređenje prinosa portfelja tokom perioda na koji se izveštaj odnosi, sa referentnom vrednošću prinosa ugovorenog između Ovlašćene banke i klijenta, ukoliko takav postoji;
- Ukupan iznos dividendi, kamata i ostalih uplata primljenih tokom izveštajnog perioda u vezi sa portfeljom klijenata;
- Podatke o drugim korporativnim akcijama koje daju prava u vezi sa finansijskim instrumentima koji se drže u portfelju;
- Za svaku transakciju izvršenu tokom perioda: dan, vreme, mesto trgovanja, količinu, identifikacionu oznaku finansijskog instrumenta, pojedinačnu i ukupnu cenu, kupovnu/prodajnu oznaku, prirodu naloga, vrstu naloga.

Ukoliko se klijent opredelio da prima Potvrde o realizaciji nakon svake pojedinačne transakcije, iz periodičnog izveštaja se izostavljaju podaci o danu, vremenu, mestu trgovanja, količini, identifikacionoj oznaci finansijskog instrumenta, pojedinačnoj i ukupnoj ceni, kupovnoj/prodajnoj oznaci, prirodi i vrsti naloga za svaku transakciju izvršenu tokom perioda izveštavanja.

Malom klijentu se periodični izveštaj o upravljanju portfeljom mora dostavljati na trajnom mediju najmanje kvartalno, osim u sledećim slučajevima:

- 1) Kada klijent odabere da informacije o obavljenim transakcijama prima po izvršenju svake pojedinačne transakcije, u kom slučaju se izveštaj mora dostavljati najmanje jednom u 12 meseci i to za transakcije sa:
  - Akcijama društva ili drugim finansijskim instrumentima ekvivalentnim akcijama, koje predstavljaju učešće u kapitalu ili u pravima glasa, kao i depozitnim potvrdama koje se odnose na akcije;
  - Obveznicama i drugim oblicima sekjuritizovanog duga, uključujući i depozitne potvrde koje se odnose na navedene finansijske instrumente;
  - Instrumentima tržišta novca;
  - Jedinicama institucija kolektivnog investiranja;
- 2) Kada je ugovorom o upravljanju portfeljom ugovoren portfelj sa finansijskim leveridžom, u kom slučaju se periodični izveštaj dostavlja jednom mesečno, uz obavezu Ovlašćene banke da klijentu odmah po obavljenoj transakciji dostavi i Potvrdu o realizaciji.

Ovlašćena banka je dužna da prilikom pružanja usluge upravljanja portfeljom za malog klijenta koji uključuje nepokrivenu otvorenu poziciju u transakciji sa potencijalnim obavezama, takvog klijenta obavesti o svakom gubitku koji prelazi unapred određeni prag, dogovoren između Ovlašćene banke i klijenta, najkasnije do kraja radnog dana u kojem je prag pređen.

Pored obaveze dostavljanja periodičnih izveštaja, Ovlašćena banka ima dodatnu obavezu izveštavanja klijenata za koje obavlja aktivnost upravljanja portfeljom, u slučajevima koji uključuju nepokrivenu otvorenu poziciju u transakciji sa potencijalnim obavezama. Ovlašćena banka će klijenta obavestiti o svakom gubitku koji prelazi unapred određeni prag, dogovoren između Ovlašćene banke i klijenta, najkasnije do kraja radnog dana u kome je prag pređen. Ukoliko je to neradni dan, Ovlašćena banka će klijenta obavestiti prvog narednog radnog dana.

Najmanje jednom godišnje, Ovlašćena banka, svakom pojedinačnom klijentu za kog obavlja uslugu vođenja portfelja, odnosno, drži finansijske instrumente ili novčana sredstva, dostavlja izveštaj o toj imovini na trajnom

mediju. Obaveza dostavljanja ovog izveštaja je isključena, ukoliko se takav izveštaj dostavlja kao deo drugog periodičnog izveštaja.

POTVRDA O REALIZACIJI NALOGA

Potvrdu o izvršenju transakcija Ovlašćena banka izdaje do kraja prvog radnog dana nakon izvršenja transakcije, a na način predviđen ugovorom sa klijentom.

Potvrda o realizaciji naloga sadrži sledeće elemente:

- 1) Poslovno ime i sedište Ovlašćene banke;
- 2) Redni broj naloga;
- 3) Podatke o klijentu:
  - Ime i prezime/ naziv klijenta;
  - Adresa/sedište klijenta;
  - Matični broj klijenta (JMBG/MB);
  - Račun finansijskih instrumenata sa podatkom za depozitara računa;
  - Računa novca sa podatkom za depozitara računa;
- 4) Mesto, datum i vreme (sat /minut/sekundu) zaključenja transakcije sa podacima o transakciji:
  - Oznaka hartije od vrednosti;
  - Vrsta transakcije (kupovina ili prodaja);
  - Broj (kolicinu) finansijskih instrumenata;
  - Pojedinačnu i ukupnu cenu i oznaku valute u kojoj je izražena cena - u slučajevima kada se nalog klijenta realizuje u tranšama, Ovlašćena banka će klijentu pružiti informacije o ceni svake pojedinačne tranše;
  - Način izvršenja naloga (Ovlašćena banka neposredno ili preko drugog investicionog društva, uz navođenje naziva i sedišta tog investicionog društva i odgovornosti Odeljenja za brokerske, depozitarne i kastodi poslove, Službe za brokersko dilerske poslove, za izvršenje naloga preko investicionog društva);
- 5) Iznos provizije (Ovlašćene banke, organizatora tržišta, CRHOV), osim u slučaju realizacije naloga na inostranim tržištima, gde se podatak o provizijama daje kao objedinjen podatak;
- 6) Potpis lica ovlašćenog za obavljanje brokerskih poslova.

Klijent se ne može odreći prava da o izvršenju naloga bude obavešten, ali može naložiti slanje obaveštenja drugom licu koje on ovlasti.

Klijent može u toku trajanja poslovnog odnosa pisanim putem da opredeli način na koji će mu Potvrde o realizaciji naloga biti dostavljane, različit od načina izabranog prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa, odnosno može ih preuzimati lično ili primiti putem e-maila ili izmeniti adresu za prijem.

PROVIZIJE I DRUGE NAKNADE

Tarifnikom Ovlašćene banke utvrđuje se maksimalni iznos naknada i provizija koju klijent plaća Ovlašćenoj banci za pružene usluge.

Kada obavlja poslove kupoprodaje finansijskih instrumenata za račun klijenta, u nalogu za kupovinu ili prodaju za koji je Ovlašćena banka izdala Potvrdu o prijemu, precizira se visina provizije za tu transakciju u skladu sa provizijom utvrđenom Tarifnikom, ukoliko drugačije nije ugovoreno.

Informacije o troškovima i naknadama uključuju:

- 1) Ukupnu cenu koju je klijent dužan da plati u vezi sa finansijskim instrumentom ili uslugom, uključujući sve povezane provizije, naknade i druge troškove, kao i sva plaćanja posredstvom Ovlašćene banke (uključujući poreze koji padaju na teret korisnika a plaćaju se preko Ovlašćene banke);
- 2) Upozorenje o valuti i relevantnom deviznom kursu i troškovima, u slučajevima kada bilo koji deo ukupne cene mora biti plaćen ili predstavlja iznos u stranoj valuti;
- 3) Načine plaćanja i izvršenja obaveza;
- 4) Osnov za izračunavanje cene, u slučajevima kada ukupnu cenu nije moguće navesti. U ovom slučaju, naknada, odnosno provizija koju Ovlašćena banka naplaćuje mora biti posebno navedena za svaki slučaj.

Ovlašćena banka dostavlja Komisiji Tarifnik pre njegove primene i ima obavezu da ga istakne u svojim poslovnim prostorijama, poslovnim prostorijama ovlašćenih ekspozitura kao i da ga objavi na svojoj internet stranici. Objavljen Tarifnik stupa na snagu i počinje da se primenjuje osmog dana od dana objavljivanja na internet prezentaciji Banke.

Smatraće se prihvaćenim od strane klijenata sa kojima se poslovni odnos uspostavlja/nastavlja nakon tog momenta.

PRAVO NA PRIGOVOR

Klijent koji smatra da se Ovlašćena banka ne pridržava odredaba zakona i drugih propisa kojima se uređuje pružanje investicionih i dodatnih usluga, opštih uslova poslovanja, dobrih poslovnih običaja ili obaveza iz zaključenog ugovora, imaju pravo da podnesu prigovor.

Postupanje po prigovorima klijenata Ovlašćene banke vrši se u skladu sa internim aktima Banke kojima su propisani: način podnošenja prigovora, minimum podataka koje prigovor treba da sadrži, bitna obeležja forme i sadržine odgovora, kao i rokovi i način dostavljanja odgovora na prigovor.

Navedena interna akta Banke, dostupna su kako u prostorijama Banke tako i na internet stranici Banke www.nlbkb.rs.

ZAVRŠNE ODREDBE

Informacije za klijente o investicionim i dodatnim uslugama Ovlašćene banke (13-Pr-04.01Pg) - Prilog 1 Pravila poslovanja Ovlašćene banke NLB Komercijalne banke AD Beograd 13-Pr-04 - verzija 2 počinju da se primenjuju nakon dobijanja neophodnih regulatornih odobrenja, osmog dana od dana objave na internet stranici Banke, kada prestaju da se primenjuju Pravila poslovanja Ovlašćene banke NLB Komercijalne banke AD Beograd sa Prilogom 1 - Informacije za klijente o investicionim i dodatnim uslugama Ovlašćene banke, broj 203/IO od 30.30.2022. godine.